

O'ZBEK VA INGLIZ ERTAKLARI POETIKASINI QIYOSIY TIPOLOGIK TAHLIL QILISH

Shomurotova Bibixon O'ktamovna

TTA Urganch filiali Ingliz tili kafedrası o'qituvchisi

bibixon86@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11503040>

Ertaklar xalq og'zaki ijodining eng ko'p o'rganilgan va keng o'rganilgan janrlaridan biridir. Ingliz va o'zbek xalq ertaklaridagi o'xshash mavzular alohida bo'lim sifatida o'rganiladi. Etnik o'xshashliklarni hatto uzoq hududlarga ega bo'lgan mamlakatlarda ham, madaniyati tubdan farq qiladigan ikki xalqning folklorida ham uchratish mumkin. Ingliz va o'zbek xalq ertaklarida o'xshash mavzular – o'gay ona, o'gay qiz, dev, sehrli oyna, pari va boshqa personajlar qo'llaniladi. Ingliz va o'zbek xalq ertaklarida o'xshash mavzular xalq og'zaki ijodida hudud jihatidan emas, balki ma'no jihatidan kuzatiladi. Xuddi shunday, ingliz va o'zbek xalq ertaklarida ham bu obrazlar bir xil vazifani bajaradi va shuning uchun o'xshashlikni ta'minlaydi. Ikki xalq folklorining yetakchi janrlaridan biri bo'lgan dostonlar qahramonlik, vatanparvarlik g'oyalarining estetik mohiyatini ochib beradi. Ingliz xalq og'zaki ijodi namunasi: "Meldon jangi", "Robin Gud" dostonlaridagi qahramonlik g'oyalarini "Alpomish", "Malika ayyor" kabi o'zbek xalq dostonlari bilan qiyoslash va ularning o'xshash tomonlari asosida ochish mumkin. "Usta va uning shogirdi", "Molli" ingliz ertaklari "Sehrli uzuk", "Sultonxon", "Kenja qiz", "Gullar siri" o'zbek ertaklarining sehrli taqinchoqlari va bezaklarini tahlil qilish. , "Ikki oy va ikki yulduz", "Malikai gulizor", "Kuno'gil va Oypari" biz qildik.

"Nix Naught Nothing" ertakida ikkita sehrli bezak ishlatilgan: soch xanjar va taroq. "Hech narsa yo'q", ertakning bosh qahramoni, uning otasi Devdan qarzdor va uning yordami uchun Niks Naught Nothing Devga berishga va'da bergan. Podshoh o'g'lining o'rniga Devga boshqa bolalarni yuborib, o'g'lining hayotini saqlab qolishga harakat qiladi. Ammo Dev bundan xabar topadi va qattiq g'azablanadi, shuning uchun podshoh o'g'lini devga berishga majbur bo'ladi. Dev uni voyaga yetguncha tarbiyalaydi. "Nix Naught Nothing", va Devning qizi sevib qolishadi. Voyaga etganida, dev unga juda qiyin topshiriqlarni beradi va agar muvaffaqiyatsiz bo'lsa, uni kechki ovqatga yeyishini aytadi. Jinning qizi yigitga berilgan topshiriqlarni bajarishga yordam beradi. Qahramon sevgilisi bilan jindan qochib ketganida, ularga sehrli taroq va soch xanjar yordam beradi.

"Ular bor-yo'g'i uch dala narida edi, orqalariga qarasalar, Dev katta tezlikda ularning ortidan ketayotganini ko'rdilar. — Tez, tez, — deb baqirdi devning qizi, — sochimdagi taroqni olib, pastga tashla. Hech narsa uning sochidan taroqni olib, pastga tashladi va uning har bir shoxidan Devning yo'lida uzun qalin tikanli buta o'sib chiqdi. Devga butadan o'tish uchun uzoq vaqt kerak bo'ldi.

Keyingi sehrli qurol uning sevgilisining soch xanjari edi, bu ham ularga yordam berdi." Ammo u tez orada ularning orqasidan keldi va ularni qo'lga olmoqchi bo'lganida, Devning qizi Niks "Hech narsa"ga chaqirdi: "Mening soch xanjarimni oling va uni tashlang. pastga, tez, tez." Bajarildi.

Shunday qilib, Niks "Naught Nothing"ning soch xanjarini uloqtirdi va undan yashindek o'tkir sochlarning qalin to'dasi o'sib chiqdi. Bularning barchasini engish uchun Dev juda ehtiyotkorlik bilan yurishi kerak edi va bu orada yosh oshiqlar ko'zdan g'oyib bo'lguncha yugurdilar. Shunday qilib, bu ikki sehrli qurol qahramonlarga Gigantdan qochishga yordam

berdi.

Sehrli taroqni o'zbek ertaklarida ham kuzatishimiz mumkin. Sehrli taroq o'zbek xalq og'zaki ijodida qo'llaniladigan sehrli kuch va turli sehrli funksiyalarga ega bo'lgan buyumlardan biridir. "Ikki oy, ikki yulduz" ertagida qizni taroqqa aylantirish motivi bor. "Ikki oy, ikki yulduz" filmida jodugar qizni taroqqa aylantirib, undan bezak sifatida foydalanishi haqida hikoya qilinadi. O'zbek ertaklarida sehrli taroqlar odatda jodugar va kampirlarga tegishli. Masalan, "Ilon podshoh" ertakida sehrli taroq jodugarga tegishli bo'lib, uning sochlarini tarash uchun xizmat qiladi. Jodugar bosh qahramondan sochlarini tarashini so'raydi, lekin qahramon sochini taraganida, u qonini so'raydi. Keyin u qochishga qaror qiladi va u qochib ketayotganda ta'qib qilayotgan Jodugarning yo'liga taroqni tashlaydi. Taroqni tashlaganingizdan so'ng, qalin o'rmon paydo bo'ladi. Bu yerda ingliz va o'zbek ertaklarida sehrli taroq vazifasidagi o'xshashlikni ko'rishimiz mumkin. Natijalar va muhokama

Er in taks, qahramon o'z egasidan sehlrangan oynadan foydalanishni iltimos qiladi. Umuman olganda, sehrli ertaklarda uchraydigan afsunlar - oynaning badiiy vazifalari quyidagicha tasniflanadi: sehrli oyna orqali har kim vaziyatni bilib oladi. O'zbek xalq ertaklarida bu jihat, asosan, qahramonning uzoq safarga chiqishi va ma'lum vaqt oralig'ida uzoqdan xabar olishi bilan bog'liq. Bunga misol qilib "Malikai gulozor" ertagini keltirish mumkin. Bu ertakda qahramon sehrli oyna orqali ikki oylik sevgilisi haqida bir zumda bilib oladi. Ushbu motivning kelib chiqishi qadimgi odamlarning oyna ruhlari haqidagi tushunchalariga borib taqaladi. Ingliz folklorida bu jodugarning go'zallikni tez ko'rsatishi bilan bog'liq. Masalan, ingliz xalq ertakidagi "Oppog qor" – "Oppog'oy" o'gay onaning sehrli ko'zgusi – dunyoda doim eng go'zal bo'lgan malika, uning yonida kimdir bormi? — deb so'radi u. Endi malika butun mamlakatdagi eng go'zal ayol edi va uning go'zalligi bilan juda faxrlanardi. Uning ko'zgusi bor edi, har kuni ertalab uning qarshisida turdi va so'radi: Ko'zgu, oyna, Bu yurtida kim eng go'zal? Ko'zgu esa doim shunday derdi: Sen, mening malikam, hammadan go'zalsan. Va keyin u dunyoda undan go'zalroq odam yo'qligini aniq bildi. Oyna dedi: Sen, mening malikam, adolatlisan; bu to'g'ri. Ammo Kichkina xola sizdan ming marta yaxshi.

O'zbek xalq ertaklarining syujeti ingliz ertaklaridek sodda bo'lmasa-da, o'zbek xalq ertaklarida ko'zgu xususiyati ko'proq yoritilgan. O'zbek xalq ertaklarida ko'zgu dunyo voqealaridan xabar beradi, yolg'onchining sirini ochib beradi, qahramonning qiyinchiliklaridan ogohlantiradi, haqiqatning yuzaga chiqishini ta'minlaydi. Ertaklarda sehrli ko'zgu qahramonning irodasiga ko'ra harakatga keltiriladigan sirli buyum sifatida badiiy talqin qilinadi.

Jahon xalqlari og'zaki ijodida yaratilgan sehrli oyna obrazi xalq og'zaki va yozma adabiyotidagi o'ziga xos voqealarga turtki beruvchi muhim tafsilot sifatida talqin etiladi.

References:

1. Davlatova, M.H. (2019). Variability of changing meanings in English.- European Journal of Research and Reflection in Educational Science, Volume.7 No.12, pp.778-780.
2. Adizova, O. I. (2018). "World literature and biographical style". ISJ Theoretical and applied sciences, number: 10. Volume: 66. Section 29. Literature. Folklore. Translation, pp. 327-330.
3. Lang, A. (1991). The blue fairy book. 5th ed, London: Longmans.

4. Zhirmunsky, V.M. (1966). The Epis of "Alpamysh" and the Return of Odysseus. Proceedings of the British Academy, 52, London, p.286.
5. Sayfullayeva, R.R., & Gaybullayeva, N.I. (2020). Classification of structural groups of medical euphemisms in the Uzbek language, International Journal of Control and Automation, Vol. 13, no. 1s, page 115.
6. Jacobs J. English fairy tales and more English fairy tales. - London, 2002. - 408 r.